

**Први васељенски сабор
у црквеној историји**

*Зборник радова посвећен јубилеју 1700-шогодишњице
Првој васељенској сабора (325–2025) и вишедеценијском раду
проф. др Радомира В. Појовића на Православном богословском
факултету Универзитета у Београду*

Faculty of Orthodox Theology
University of Belgrade
Department of Church History

Collection of works

First Ecumenical Council In Church History

Editors:

Jelena Glušac, Institute of History Belgrade, Serbia

Vladimir Kocvar, Faculty of Orthodox Theology,
University of Prešov, Slovakia

Vladislav Puzović, Faculty of Orthodox Theology,
University of Belgrade, Serbia

Editor-in-chief:

Ivica Čairović, Faculty of Orthodox Theology,
University of Belgrade, Serbia

Belgrade

2025

Православни богословски факултет
Универзитет у Београду
Група за Историју Цркве

Зборник радова

Први васељенски сабор у црквеној историји

Уредници:

Јелена Глушац, Историјски институт Београд, Србија
Владимир Коцвар, Православни богословски факултет,
Универзитет у Прешову, Словачка
Владислав Пузовић, Православни богословски факултет,
Универзитет у Београду, Србија

Главни и одговорни уредник:

Ивица Чаировић, Православни богословски факултет,
Универзитет у Београду, Србија

ПБФ 

Београд

2025

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

проф. др Србољуб Убипариповић

проф. др Владан Таталовић

проф. др Предраг Драгутиновић

проф. др Здравко Јовановић

САДРЖАЈ / CONTENTS

Предговор	7
Јован Бер: Тумачење Никеје: историјски и савремени контекст	11
John Behr: Interpreting Nicaea: Historical and Contemporary Contexts	28
Jan Dominik Bogataj OFM: Nicejska teološka terminologija po slovensko	29
Jan Dominik Bogataj OFM: Nicene Theological Terminology in Slovenian Language	49
Илија Марчетић: Бог у телу: богословље првог Никејског васељенског сабора у односу на хришћански живот у савременом свету. Онтолошке импликације вере у Христа као богочовечанског Спаситеља света	51
Илија Марчетић: God in the Flesh: The Theology of the First Ecumenical Council in Nicaea (325 A.D.) in Relation to Christian Life in the Contemporary World. Ontological Implications of Faith in Christ as the God-Man Saviour of the World	67
Ивица Чаировић: Одлуке сабора у Арлу (314) као први допринос хришћанске Цркве примени начела <i>Pax Romana</i> у доба Константина Великог	69
Ivica Čairović: The Decisions of the Council of Arles (314) as the First Contribution of the Christian Church to the Implementation of the Principles of Pax Romana in the Age of Constantine the Great	84
Борис Фајфрић: Прогонство Атанасија Александријског	85
Boris Fajfrić: Exile of Athanasius of Alexandria	103

Ариадна Александровна Воронова: Хришћанске конверзије античке архитектуре и њихова судбина у ново време: митрополије и далматинске провинције	105
Ariadna Voronova: Christian Conversions of Ancient Architecture and Their Fate in Modern Times: Metropolitan Cities and Dalmatian Provinces.	129
Андроник (Дунаев): <i>Појам ѿрелесѿи</i> у Православној Цркви	131
Andronik (Dunaev): The concept of prelest in the Orthodox Church.	141
Живко Илић: Анатема – библијско поријекло и саборска рецепција	143
Živko Ilić: Anathema – Biblical Origin and Council Reception	149
Јелена Глушац: Свештенство и парохије цркве Вазнесења Господњег у селу Скадру од 18. до тридесетих година 20. века	151
Jelena Glušac: Clergy and parishes of the Church of the Ascension of the Lord in the village of Skadar from the 18th to the 1930s	170
Саша Антонијевић: Свети исповедник вере епископ бачки др Иринеј (Ђирић) кратки животопис	171
Saša Antonijević: Holy Confessor of Faith Bishop of Bačka Dr. Irinej (Ćirić) – Short Biography.	210
Борис Милинковић: Социјални карактер богомољачког покрета у Краљевини Схс/Југославији (1918-1941).	211
Boris Milinković: Social Character of the Movement of Bogomoljci in Kingdom of SHS/Yugoslavia (1918-1941)	221
Списак рецензената појединачних радова	223

ПРЕДГОВОР

Зборник, који је пред читаоцима, представља сећање на јубилеј 1700-тогодишњице Првог васељенског сабора у Никеји (325-2025), али и на свештеника и црквеног историчара, који је читав живот проучавао историјске изворе из ранохришћанског периода, посебно из 4. века и са Никејског сабора, редовног професора Православног богословског факултета Универзитета у Београду у мировини – протојереја-ставрофора др Радомира В. Поповића.

Као прво, овај догађај важан је за црквену историју, али и за историју цивилизације, историју културе и уметности. После овог великог догађаја, до тада највећег, сабора црквених великодостојника под патронатом Римске империје, односно цара Константина Великог, Црква Христова и цивилизовани свет више нису изгледали исто. Сабор је сазвао римски император, а у раду овог саборовања учествовали су представници многих црквених заједница широм Империје, од запада до истока, од Хиспаније до Арабије; док су Оци сабора донели одлуке које су умногоме помогле да се одвоји *жићо од кукоља* у Цркви и да се одреди правац и пут православног, нормативног, хришћанства, све до данас. Многи владари после Никејског сабора желели су да наставе Константиновим путем и уз помоћ његовог наслеђа стварали околности у којима је цветало православно богословље и успостављен је веома добар однос Цркве и државе, користан за развој светске цивилизације, како на пољу културе и уметности. Управо о овим темама је много пута писао проф. Поповић, али и говорио о утицају Константина Великог на даљи развој догађаја који су се тицали црквеног живота у периоду васељенских сабора, у оквиру византијске историје (325-1453) са амвона цркве Светог цара Константина и Јелене, где је богослужио као ђакон, а затим и цркве Ружице на Калемегдану, где је био духовник и дугогодишњи старешина, па са катедре прво Богословије Светог Саве у Београду, а онда и Богословског факултета Српске Православне Цркве и Православног богословског факултета Универзитета у Београду, и на крају, Академије Српске Православне Цркве за уметности и конзервацију, у Српској Академији Наука и Уметности и приликом великог броја предавања у Ваљево, Барселони, Паризу, Стокхолму, Нишу, ...

Аутори студија у овом зборнику углавном су његови ученици, како на магистарским, тако и на докторским студијама и његове драге колеге и пријатељи из целог света, који су својим прилогом унапредили овај

зборник и начинили да научна достигнућа публикована у њему имају и међународни допринос. Они су се углавном ослањали на теме које је проф. Поповић током више деценија обрађивао и та истраживања објављивао у великом броју научних часописа, у облику реферата на научним скуповима и у монографијама. Пре свега то је проучавање из домена историјских извора, који су осликавали периоде раног хришћанства, историје опште и Српске православне Цркве.

Наиме, зборник садржи једанаест прилога аутора из Србије, Шкотске, Словеније, Руске федерације, уз стручну уредничко-рецензентску помоћ са Православног богословског факултета Универзитета у Прешову, Словачка; и Теолошког факултета Универзитета у Љубљани, Словенија, који су се одазвали позиву катедре за *Ойшћу истџорију Цркве* (група за *Истџорију Цркве*), на Православном богословском факултету Универзитета у Београду, да на овај начин укажу на важност теме Првог васељенског сабора у Никеји (325), али и на вишедеценијска истраживања проф. др Радомира Поповића, коме је уједно ово и омаж и – својеврсна – честитка за седамдесети рођендан.

Зборник је подељен у четири дела која су уједно и поља научних истраживања проф. Поповића. Као прво; средишњи одељак који указује на важност прославе јубилеја 1700-тогодишњице Никејског сабора (325-2025) под називом *Васељенски сабор*, са студијама протојереја др Јована (Џона) Бера – Тумачење Никеје: историјски и савремени контекст; затим dr. Jana Dominika Vogataja OFM – *Nicejska teološka terminologija po slovensko*, па др Илије Марчетића – Бог у телу: богословље првог Никејског васељенског сабора у односу на хришћански живот у савременом свету. Онтолошке импликације вере у Христа као богочовечанског Спаситеља света; ђакона др Ивице Чаировића – Одлуке сабора у Арлу (314) као први допринос хришћанске Цркве примени начела *Pax Romana* у доба Константина Великог; и, на крају, протонамесника др Бориса Фајфрића – Прогонство Атанасија Александријског. Други део зборника има за тему *Рано хришћанство на Балкану* о чему је у својој докторској дисертацији писао проф. Поповић, и доноси један прилог др Ариадне Воронове – Хришћанске конверзије античке архитектуре и њихова судбина у ново време: митрополије и далматинске провинције. Трећи одељак зборника носи назив *Појмовник* са студијама јеромонаха др Андроника (Дунаева) – Појам *ѣрелесѣи* у Православној Цркви и јереја др Живка Ј. Илића – Анатема – библијско порекло и саборска рецепција. Последњи, четврти део зборника, који није ништа мање актуелан и тесно је везан за вишедеценијска истраживања проф. Радомира Поповића, уредништво је именovalo *Српска Црква у истџорији*, а радове који су ушли у овај део зборника приложили су: др Јелена Глушац

– Свештенство и парохије цркве Вазнесења Господњег у селу Скадру од 18. до тридесетих година 20. века; протојереј др Саша Антонијевић – Свети исповедник вере епископ бачки др Иринеј (Ћирић) – кратки животопис; и протојереј-ставрофор др Борис Милинковић – Социјални карактер *Бојомољачкој њокрејш* у Краљевини СХС/Југославији (1918-1941).

У издању Православног богословског факултета Универзитета у Београду овај зборник је објављен са благословом декана – презвитера проф. др Србољуба Убипариповића.

Ауторима је била част да својим прилогом у овом зборнику који је посвећен јубилејима – хиљадуседмастогодишњици Првог васељенског сабора и седамдесетом рођендану проф. др Радомира Поповића, допринесу како историјској и богословској науци, тако и трајној успомени на проту и на овај важан догађај у историји Цркве Христове 2025. лета Господњег.

проф. др Ивица Чаировић

СПИСАК РЕЦЕНЗЕНАТА ПОЈЕДИНАЧНИХ РАДОВА

Васељенски сабори

Протојереј др Јован (Џон) Бер – Тумачење Никеје: историјски и савремени контекст

проф. др **Радомир В. Поповић**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду

проф. др **Ивица Чаировић**, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду

dr Jan Dominik Bogataj OFM – Nicejska teološka terminologija po slovensko

doc. dr **Alenka Cedilnik**, Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

prof. dr **Aleš Maver**, assistant professor for Medieval history at the Faculty of Arts, University of Maribor.

др Илија Марчетић – Бої у шелу: боїословље йрвої Никејскої васељенскої сабора у односу на хришћански живої у савременом свеїу. Онїолошке имїликације вере у Хрисїа као боїочовечанскої Сїасиїшеља свеїа

проф. др **Александар Ђаковац**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду

проф. др **Раде Кисић**, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду

ђакон др Ивица Чаировић – Одлуке сабора у Арлу (314) као први допринос хришћанске Цркве примени начела *Pax Romana* у доба Константина Великог

проф. др **Владимир Коцвар**, ванредни проф. на Православном богословском факултету Универзитета у Прешову, Словачка

doc. dr **Simon Malmenvall**, Katedra za osnovno bogoslovje i dialog, Teološki fakultet Univerziteta u Ljubljani

протонамесник др Борис Фајфрић – Прогонство Атанасија Александријског

проф. др **Здравко Јовановић**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду

dr **Jan Dominik Bogataj** OFM, Teološka fakultete Univerze v Ljubljani / Pontificia Universitas Antonianum, Rim

Рано хришћанство на Балкану

др Ариадна Воронова – Хришћанске конверзије античке архитектуре и њихова судбина у НОВО ВРЕМЕ: митрополије и далматинске провинције

др **Дејан Радичевић**, Филозофски факултет у Београду, Одељење археологије

др **Миша Ракоција**, Завод за заштиту споменика културе - Ниш

Појмовник

јеромонах др Андроник (Дунаев) – Појам ѿрелесиѿи у Православној Цркви

проф. др **Јелена Касапис**, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду

проф. др **Дражен Перић**, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду

јереј др Живко Ј. Илић - Анатема – библијско порекло и саборска рецепција

проф. др **Зоран Деврња**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду

проф. др **Драган Радић**, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду

Српска Црква у историји

др Јелена Глушац – Свештенство и парохије цркве Вазнесења Господњег у селу Скадру од 18. до тридесетих година 20. века

др **Радомир Ј. Поповић**, научни саветник Историјски институт Београд, Србија

проф. др **Владислав Пузовић**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду

**протојереј др Саша Антонијевић - Свети исповедник вере епископ бачки др
Иринеј Ђирић кратки животопис**

др **Бојан Димитријевић**, научни саветник, Институт за савремену историју
Србије

др **Немања Девић**, научни саветник, Институт за савремену историју Србије

**протојереј-ставрофор др Борис Милинковић – Социјални карактер Богомо-
љачког покрета у Краљевини СХС/Југославији (1918-1941)**

др **Софија Божић**, научни саветник, Институт за новију историју Србије

др **Душан Р. Бајагић**, научни саветник, Институт за новију историју Србије

**Први васељенски сабор
у црквеној историји**

*Зборник радова посвећен јубилеју 1700-годишњице
Првој васељенској сабора (325–2025) и вишедеценијском раду
проф. др Радомира В. Појовића на Православном догословском
факултету Универзитета у Београду*

Рецензије свих радова у зборнику извршили су именовани рецензенти.

главни и одговорни уредник

Ивица Чаировић

издавач

Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

за издавача

Србољуб Убипариповић, декан

припрема за штампу

Мирослав Пралица

штампа

Донат граф, Београд

Тираж 300

ISBN 978-86-7405-286-0

https://doi.org/10.18485/pbf_synodos_nikaia1.2025

Београд 2025.



This document is licensed under the Creative Commons License

Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0):

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

27-732.4-675(495.02)"375"(082)

27(082)

271.2(082)

ПРВИ васељенски сабор у црквеној историји : зборник радова / уредници Јелена Глушац, Владимир Коцвар, Владислав Пузовић ; главни и одговорни уредник Ивица Чаировић. - Београд : Православни богословски факултет Универзитета, 2025 (Београд : Донат граф). - 221 стр. : илустр. ; 25 cm

На спор. насл. стр.: First Ecumenical Council In Church History. - "Зборник радова посвећен јубилеју 1700-тогодишњице Првог васељенског сабора (325-2025) и вишедеценијском раду проф. др Радомира В. Поповића на Православном богословском факултету Универзитета у Београду"-- прелим. стр. - Текст на срп. и словен. језику. - Тираж 300. - Стр. 7: Предговор / Ивица Чаировић. - Напомене и библиографске референце уз радове. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-7405-286-0

1. Чаировић, Ивица, 1976- [главни и одговорни уредник] [аутор додатног текста]

- а) Васељенски сабор (1 ; 325 ; Никеја) -- Зборници
- б) Хришћанство -- Зборници
- в) Православље -- Зборници

COBISS.SR-ID 182839049